

Foto: Bogdan Persson

Vårvinter vid älven...



# Fåglar i Leksand

En tidskrift av Leksands Fågelklubb



Pris: 40 SEK

[www.fagelklubben.leksand.nu](http://www.fagelklubben.leksand.nu)

Nr 3, År 2006



## Redaktionen

### Ansvarig utgivare:

Staffan Müller 070-322 23 45

### Redaktör/Layout

Bogdan Persson 0247-154 76

Bergvägen 3B

793 32 Leksand

e-post: bogdan.persson@telia.com

### Redaktion:

Lars Nilsson 0247-333 92

Sören Stenberg 0247-349 93

### Korrektur:

Annika Lekkård 070-290 43 90

### Medlemsregistret:

Henry Pollack 0247-409 64

Klockarvägen 4

793 41 Insjön

e-post: zyq693p@tinet.se

### Utgivning och medlemskap:

Tidskriften utges av Leksands Fågelklubb och utkommer med 4 nummer per år, varav 2 tidningar och 2 programblad.

### Pris: 40 kr

Medlemmar erhåller tidskriften gratis.

Medlemskap i Leksands Fågelklubb kostar 120 kr/år

Familjemedlemmar och ungdomar (ej fyllda 21 år) betalar 40 kr/år

Avgiften sätts in på Pg 438 26 34-6 eller Bg 456-4373

c/o Leksands Fågelklubb



## Innehåll

3. Ledare
4. Vad kan vi göra för fåglarna i skogen?
7. Projekt pilgrimsfalk i Dalarna - 2006
13. Nya medlemmar
14. Fågelklubben 30 år!
18. Rapport från projekt berguv
19. Fåglar in på knuten
20. Häng med till Nordjylland!
21. Sjöbotten (del 2)
29. Brenäs
31. Häradsbygdsåkrarna
37. Ring-Nytt, 294K och 295K på bild!
38. Hemsidan
39. Organisation

Hjälp oss att skydda värdefull natur i Leksand!



Leksands naturvårdsfond

Pg. 449957-0

## Ledare



*Leksands Fågelklubb har fyllt 30 år. Roland Staav från Naturhistoriska riksmuseet var våran gäst då vi firade jubileet i november. Han berättade om ringmärkta fåglar från Leksand som påträffats runtom i världen och visade fantastiska fågelbilder av Tero Niemi. Staffan Müller gav oss en tillbakablick i ord och bild om klubbens historia. Det är mycket som åstadkommit under de 30 åren som gått. Vi har ett rikare fågelliv i Leksand, tack vare klubbens olika projekt. Den tanken värmer.*

Vårens "Fåglar i Leksand" var ett temanummer om skogen, som vi fick mycket beröm för, men även en del kritik. En del av kritiken gick ut på att vi var allt för återhållsamma och "snälla" mot skogsindustrin. Vi tar åt oss av den kritiken och släpper fram Richard Holmquist som har sin syn på saken.

En annan del i kritiken bestod av att skriften tryckts på icke miljövänligt papper. Vi lägger oss platt där och byter till det du nu håller i din hand.

Tidskriften är beroende av inkommet material. Det är alltid kul med nya skribenter och nya fotografer. Det är relativt få som skriver i detta nummer, vilket jag tycker är synd. Hur vi ska få fler artikelförfattare är redaktionens sak att lista ut, men det skadar aldrig att uppmana den här vägen heller. Du som känner att du vill bidra med några rader till "Fåglar i Leksand" är mer än välkommen. Likaså, du som fotograferar.

Foto: Bogdan Persson

Kolla på våran hemsida vilka bilder vi efterlyser till tidningen. Eller, kanske du rentav har en bild som du vill publicera för att berätta om?

Min önskan inför det nya året (och de kommande 30) är att oljan ska sina och att mänskligheten ska börja ta naturen på allvar.

Innan skogsmesarna har försvunnit, innan torsken är utfiskad, innan Östersjön är död, innan regnskogen och de flesta av dess arter blivit ett minne blott och innan den globala uppvärmningen orsakat en katastrof av oöverblickbara mått. Innan människor börjat kriga för en bit bördig jord, eller för färskt vatten. En omställning till ett miljöanpassat samhälle är oundvikligt och det är högst önskvärt att göra det nu, medan vi har något att rädda - naturens och våran egen framtid.

Gott nytt år!  
Red/ Bogdan Persson



## Vad kan vi göra för fåglarna i skogen?

Richard Holmquist

*Först: Leksands fågelklubb gör ett enastående bra arbete både för att gynna fågellivet och för att höja intresset för det. Min insats i klubben inskränker sig till att betala medlemsavgiften en gång om året tillsammans med några projektbidrag, och jag är oerhört tacksam för den nytta som Staffan och de andra eldsjälarna i klubben gör. Jag säger detta för att ge följande lilla pip sina rätta dimensioner.*

En bön som var populär för några år sedan även bland icke religiösa löd ungefär så här:

§ *Lär mig att arbeta för att förändra det som kan och bör förändras!*

§ *Lär mig att anpassa mig till det som jag inte kan påverka!*

§ *Lär mig att se skillnaden!*

Dilemmat att välja mellan å ena sidan att gilla läget och försöka göra vad man kan inom de snäva ramar som läget medger och, å andra sidan, att försöka förändra läget är oerhört tydligt just i skogen.

I Dalarna finns många fågelvänner som lyckats etablera ett visst bräckligt samarbete med skogsbolag och andra markägare. Rädslan är stor för allt som kan göra vännerna inom skogsnäringen ledsna och mindre villiga att samarbeta. Till denna rädsla bidrar också de många exempel som finns på ovarsamt skogsbruk som finns idag på grund av rådande stor efterfrågan på ved.

Å andra sidan finns det, till exempel inom nätverket Skydda Skogen, en stor för-tvivelan, på sin håll också ett förtvivelans raseri, över vad som håller på att hända med de sista resterna av mångformig skog som finns kvar i Sverige. Medlen för skydd genom inköp av skog är otillräckliga, samtidigt som bolagen blivit skickliga på att hantera certifieringsprocessen så att den kostar så lite som möjligt men inte heller ger det resultat som var avsett.

I Fåglar i Leksand nr 1 2006 finns två artiklar av Staffan Müller som handlar om vad som händer med fåglarna i skogen och vad man kan göra. Den ena är en ledarartikel, "Ordföranden har ordet...".

Staffan förespråkar här tämligen oreser-

<<< Tofsmes (*Parus cristatus*). Likt övriga skogsmesar minskar den i antal. Det "moderna" skogsbruket anses vara orsaken.



Skogen - ett särintresse för skogsindustrin, eller naturvården? Eller ett allmänintresse?

verat alternativet att gilla läget, (*Lär mig att anpassa mig till det som jag inte kan påverka!*) eftersom han uppfattar det som omöjligt, kanske inte ens önskvärt, att ändra läget. Visserligen minskar många av skogens fågelarter katastrofalt, men vi sitter ju alla i samma båt och är alla lika intresserade av materiellt framåtskridande.

I den andra artikeln, "Strategi för skogsvård och fågelskydd i Leksand", presenterar han en mycket konstruktiv plan för hur det skulle kunna gå till att göra det bästa möjliga för att skydda skogen med små medel och utan att reta någon. Principen är, krasst uttryckt, att om fågelvännerna vill titta på fåglar får de köpa marken som behövs för det. Näringen ska inte behöva störas av trädskotare, inte heller behöva gå med tumstock i skogen. Om fågelvännernas plånböcker är små får de hålla till godo med skräpmark. Naturintresse ses som ett särintresse, skogsnäringens vinstintresse som ett allmänintresse. Som belöning

för den ödmjuka inställningen hoppas Staffan på samarbetsvilja från markägarna.

Strategin innebär säkerligen en något långsammare utarmning av fågelfaunan, på sina håll kanske till och med mycket långsammare. Det kan vara så att Staffan har rätt i sin pessimistiska syn på vad som är möjligt, men jag både hoppas och tror att han har fel.

Enligt skogsforskaren Per Angelstam krävs det att ca 10 %, inte 5 %, av den produktiva skogen skyddas för att den biologiska mångfalden bevaras. Det låter mycket, Staffan betraktar 5 % som omöjligt. Men alla anser inte det. Estland har nyligen beslutat sig för att spara 10 %! På sjuttioalet framförde Svenska Naturskyddsföreningen kravet att 1 % av skogen skulle skyddas. "Fullkomligt orimligt, då går vi åter till stenåldern", sa skogsnäringen då. Så upptäckte kontinentens konsumenter vilken rovdrift på skogen som bedrevs i Sverige och hotade med köpbojkott.

Foto: Peter Wintergren







En lämnad stubbe kan bli en bostad för slagugglan, tornfalken, eller kanske rödstjärten. Men räcker det? Vad mer kan vi kräva som konsumenter?

Och vips var det möjligt med inte bara en utan flera procent skyddad skog. Branschen startade utbildningar i naturvänligt skogsbruk. Det blev lättare för de många naturvännerna inom skogsbruket att ta de vardagshänsyn som mångfalden kräver utan att få smäll på fingrarna av den vinsthungriga börser. Riksdagen fattade beslut om en skogsvårdslag där produktion och miljö är lika viktiga. Allt detta vittnar om att de flesta faktiskt inte ser det materiella framåtskridandet som överordnat allt annat, utan som ett medel bland andra för att uppnå ett gott liv. Om folk får veta konsekvenserna av sina val, till exempel vad som händer med den biologiska mångfalden i skogarna om de fortsätter att förvandlas till virkesåkrar, kommer det att påverka avvägningen av ekonomi mot andra värden. Och skogsbranschen reagerar på opin-

ions-vindar, särskild om de blåser från kunderna. Alternativet "att arbeta för att förändra det som kan och bör förändras" är, som jag ser det, inte alls orealistiskt.

Jag tror att fågelklubben kortsiktigt ska arbeta ungefär som Staffan föreslår. Långsiktigt ska vi, tillsammans med alla andra som sätter värde på en levande jord, arbeta för att påverka opinionen. Då ingår både att ge lustfyllda upplevelser, något som klubben är bra på, och att informera om vad som måste göras om vi unnar våra barn lika fina upplevelser. Både entitan och lavskrikan står på Artdatabankens hotlista, och flera står på gränsen, så vi har inte all tid i världen att vinka på. Vi ska inte heller glömma att vi alla har möjligheter utanför klubbens ramar (vi har exempelvis rösträtt i Sverige).

## Projekt pilgrimsfalk i Dalarna 2006



Lars Nilsson

*Falkstammen i Dalarna är på stark frammarsch. Under de senaste åren har tre par varit trogna sina revir, men i år har något hänt. Ytterligare fyra par har etablerat sig. Tre (fyra) par i Dalarna har fått fram ungar, ett par misslyckades, ett par hävdar revir och ett nytt par häckar för första gången i Hälsingland. På sammanlagt tre lokaler i Dalarna och Närke har frisläppning av falkungar från Nordens Ark skett. Som tidigare år är Leksands Fågelklubb huvudman för utsättningarna i Dalarna.*

### Häckningar i Dalarna

Häckningar I Dalarna får nu döpas om till häckningar I Mellansverige om vi ska täcka in alla lokaler under ett gemensamt område. Kärnområdet är fortfarande Dalarna men även Hälsingland och Jämtland är nu med i statistiken. Jämtland har haft flera lyckade häckningar under ett antal år på samma lokal och förmodligen är hackingfalken från lokalen KL i Leksand kvar i reviret.

I Gagnef häckade samma gamla par som de senaste åren men på ett nytt ställe till höger om grottan framifrån sett. Honan E8 har varit observerad i Holland under vinterhalvåret. I slutet av mars kom ett mejl från Peter van Geneijgen som haft henne under ständig uppsikt där att hon drog norrut - detta var en onsdag morgon. Två dygn senare satt hon med ett slaget byte i en elstolpe några hundratalet meter från häckningslokalen i Gagnef. Detta gör en snittfart på ca 50 mil per dag.

Spännande med dessa rapporter som ger en uppfattning om pilgrimsfalkens beslutsamma resa mot häcknings-

lokalen när den väl bestämt sig. Man blir lite undrande om vad som sätter igång processen så att falken varje år med bara några dagars skillnad framåt eller bakåt i tiden återvänder till sitt revir. Paret lyckades bra med häckningen och fick fram 4 ungar som märktes i mitten av juni. Detta är den första fyrkullen i Dalarna.

Under märkningen gjorde TV4 Dalarna ett

Foto: Lars Nilsson



Linda Hermansson, journalist på TV4 skiner upp då hon möter "dunbollens" oemotståndliga blick.



inslag som sändes några veckor senare. Även en journalist från Danska radion gjorde ett reportage för motsvarande naturmorgon i Danmark som sändes någon gång i juli. Många intresserade var samlade och övervakade ringmärkningsproceduren.

Ett tack till alla som håller branten under uppsikt så vi slipper några störande incidenter för falkarna. Berget var även i år avspärrat av länsstyrelsen med ett s.k. beträdnadsförbud under tiden mars t.o.m. juli.

**I Älvdalen** hittade paret en ny brant lite längre ner i skogen, ca 150 m från den tidigare hyllan i stora branten. Boet låg på en mycket bra plats ca 6-7m nedanför kanten. Trots att vi inte kunde läsa av paret så bedömer vi att det är samma par som tidigare år. Både Christer Larsen och jag kände igen deras beteende i luften och vi är ganska säkra på detta. Tre ungar togs upp och märktes under opti-mala förhållanden den 17 juni.

Älvdalens dalgång breder ut sig majestätiskt ner mot Mora i flera mil. Bytestillgången

verkar uteslutande vara vitfågel som fångas längs dalgången och upp mot sjöarna vid Trängslets kraftstation. I detta område mellan Älvdalen och Mora finns många fina branter som kan härbärgera ytterligare par.



Foto: Lars Nilsson

Ett ungt falköga spanar från sin klippa i Älvdalen

**I Säter** kontrollerades äggen i mitten av maj och tre ägg var befruktade. Honan avlästes och det var som väntat K1 som häckat där sedan

år 2000. När det var dags för ringmärkning låg fortfarande tre ägg kvar i bobalen. Tyvärr så var de kalla och inte påruvade under de senaste dagarna. Vad som hänt kan vi bara spekulera om men den troli-gaste förklaringen är ett oväder som drog fram med kyla och regn under veckan. Honan var kvar i reviret men drog snabbt iväg och försvann när vi gick ner mot boet.



Lasse Nilsson på väg ner för bokkontroll i Mora

**I Mora** några km från Leksands sockengräns

kom ett nytt par till ett berg som vi haft under uppsikt i flera år. Lokalen som fick namnet FB ligger i en sydvästbrant och är en gammal häckningslokal från 50-talet. Boet låg ca 20m ner i branten, väl skyddat bakom en rönn. Inga adulta fåglar kunde avläsas, men man kunde konstatera att hannen var märkt medan honan saknade ringar. Vid ringmärkningen den 18 juni fanns en liten unge på ca 10 dagar i boet och ett rötägg som insamlades.

**I Borlänge** iaktogs ett nytt par vid en gammal falklokal som fick koden TS. Förmodligen är det ett ungt par som planerar för nästa år. En ungfågel som märktes vid DK 2005 har observerats under hela sommaren i tornet på Stora Tuna kyrka. Det är bara ca 15 km från lokalen och min bedömning är att den här hanen som både fotograferats och blivit avläst kan ha denna lokal under uppsikt. Nästa år får vi förhoppningsvis svaret. Lokalen kontrollerades i början på maj men inga spår av falk eller häckningsbestyr i berget kunde noteras.



Foto: Yngve Johansson

“Tunafalken” på kyrktornet



**I Jämtland** häckade paret på samma lokal även i år. Tyvärr så finns det varken tid eller pengar att följa upp detta par. Men jag fick en redovisning av häckningsframgångarna under de fyra senaste åren.

Under 2003 kom två ungar på vingar, likaså under 2004. Under 2005 kom tre ungar på vingar och i år 2006 blev fyra ungar flygga.

berg med vacker utsikt över sjön. Ungarna var ca 20 dagar och satt väl skyddade på sin hylla ca 8m ner i branten. Sedvanlig provtagning och fotografering genomfördes under muntra och glada tillrop från de medverkande.

Vi vet inte ännu om det är falkar från Dalarna som häckar eftersom inte några avläsningar av ringar kunnat göras.



Foto: Lars Nilsson

**I Smedjebacken** fick jag en smått osannolik rapport i slutet av september om att ett falkpar skulle ha fått ut två till tre ungar. Vid senare intervjuer med bilder på branten och bobalen så stärktes min tro på att det verkligen varit en häckning. Observatören var säker på sin sak och kunde mycket om fåglar så det verkar helt säkert ha varit en häckning. Beskrivningen och bilderna stämmer bra in på pilgrimsfalk

<<< Fyräggs kull i Gagnef

Skall försöka lägga lite krut på att inventera Hälsingland, Medelpad och Jämtland nästa år.

**I Ljusdal** i Hälsingland har ytterligare ett nytt par häckat. Rapporten kom från Stig Norell i början av maj. Han har nogsamt hållit paret under uppsikt under hela säsongen. Den 23 juni kunde tre ungar ringmärkas uppe på branten till ett fantastiskt



Foto: Lars Nilsson

Stig Norell, upptäckaren av den nya häckningen i Hälsingland, håller en nymärkt unge över armen och en nöjd min över ansiktet. Gänget betraktas med oro från luften...

såsom att det är en ca 15m hög brant, fjädrar i och runt boet och en stark lukt. Dessutom sågs falkarna slå vitfågel utmed branten och över sjön under sommaren. Detta observerades ett antal ggr både från båt och land.

## Hacking i Dalarna

**Elva ungar från avelsstationen på Nordens Ark sattes ut på två platser i Dalarna och en plats i Närke.**

**I Rättvik** sattes återigen fem ungar ut, två honor och tre hanar, i början av juli. Som vanligt var det stor uppslutning av både barn och vuxna. Det bjöds generöst på kolv och läsk av Naturskyddsföreningen i Rättvik som ansvarar för bevakningen för femte året i rad. En av falkungarna kom från ett vilt bo, där honan flugit ihjäl sig. Den höll sig väl med de fyra övriga burkläckta ungarna. Falkarna visade efter någon vecka upp sina färdigheter i luften och hade en trivsam sommar i det vackra landskapet bland de vita klipporna. Efter några veckor syntes falkarna vid flera tillfällen jaga i Rättviken på östra sidan om Siljan där bytestillgång finns i överflöd.

**I Örebro** tog ett entusiastiskt gäng naturvårdare från NOF emot tre ungar i mitten av juli, en hona och två hanar. Falkarna sattes ut på en avlägsen plats i Kilsbergen. Falkarna var

några dagar för gamla och satt endast tre dagar i buret. Allt gick bra och falkarna var trogna sin utfodringsplats tills i slutet av augusti.

Det här var första gången som falkar släpptes i Närke och det är ett genuint gäng som tagit på sig uppgiften att vara med och stärka stammen i Mellansverige. Många människor är och blir engagerade detta med draghjälp från både Nerikes Allehanda och Sveriges Radio som uppmärksammade utsättningen.

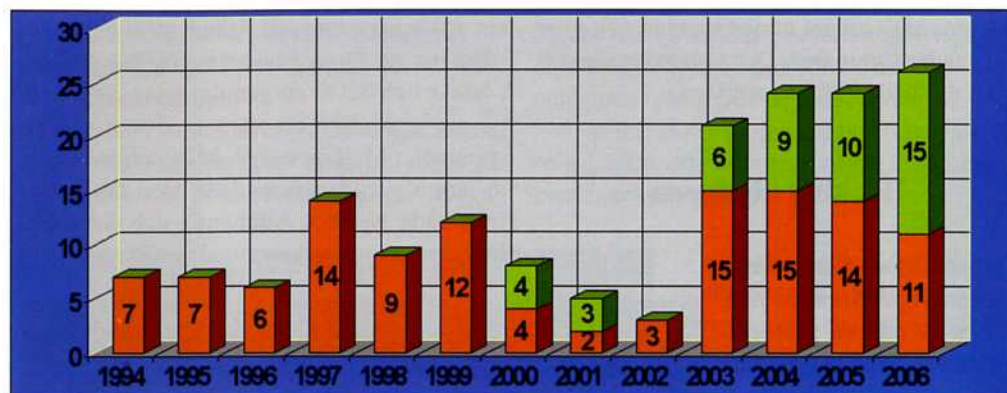


Lasse Nilsson placerar tillfälligt en fem veckor gammal falkunge i en bur på berget. Det är en del av förfarandet i s.k. "hacking" (ej att förväxla med ordet "häckning")

**I Vansbro** sattes tre honor ut i början av augusti. Det var en sen utsättning från en andra kull som gick bra och ungarna uppehöll sig vid lokalen ca fem veckor efter frisläppandet. I mitten av september hade de lämnat lokalen och förmodligen dragit till egna jaktmarker i närområdet. Det var Fågelklubben Vingarna som ansvarade för utsättningen för tredje året i rad på ett säkert och erfaret sätt. Från berget är det en fantastisk vy över Sveriges sydligaste



Antalet ungar från hacking och från det vilda i Mellansverige under tiden 1994-2006



■ Falkungar födda i det vilda  
■ Falkungar frisläppta genom hacking



finnmarker med inslag av både små och stora sjöar i ett böljande landskap, där byten som vitfågel och trastar dominerar.

#### Sammanfattning

Något har hänt i år och det är något som vi som jobbar i projektet har haft på känn eftersom så många ungar kommit ut på vingar, både genom "hacking" och från vilda häckningar under de senaste åren. Falkstammen i Dalarna (Mellansverige) har som ett resultat av dessa utsättningar under 13 år nu resulterat i en någorlunda stabil stam om 6-7 par och med häckningar även utanför länet. Förmodligen kommer nu fler par att etablera sig under de närmaste åren.

Kärnområdet för falcken är fortfarande Dalarna men utbrytningar till intilliggande län har nu skett. I Jämtland har vi en hona från Leksand som häckat i fyra år i samma brant och sammanlagt fått ut 11 ungar. Den första häckningen i Hälsingland skedde i år samtidigt som tre hackingungar kom på vingar i Närke.

Årets fem häckningar i Mellansverige, som totalt redovisar 15 flygga ungar, ger ett snitt på 3,0 ungar per lyckad häckning. Detta är ett mycket bra resultat då genomsnittet för pilgrimsfalcken ligger på ca 2,7 ungar per lyckad häckning

Vi kan säga att falcken är på väg att på allvar etablera sig i Mellansverige vilket även var ursprungstanken när projektet startades 1994. Detta är ett stort framsteg för projektet i Dalarna men även en framgång för projektet i hela Sverige och framförallt för pilgrimsfalcken som art!

Stapelldiagrammet ovan ger en fingervisning om hur utvecklingen skett. Noterbart är att ungar från det vilda nu är fler än ungar från utsättningar. Det är en stor glädje att skriva detta att tänka på alla fantastiska naturvårdare som lagt ner sin själ i arbetet med att få tillbaka falcken till Mellansverige och knyta ihop den sydliga populationen med den i Norrland.

Tack för en fantastisk säsong med hopp om ett fortsatt engagemang för att säkra pilgrimsfalcken som art i Mellansverige.

## Välkomna alla nya medlemmar!

År 2006 är snart till ända och har gått till historien som ett mycket gott år för Leksands fågelklubb. Medlemsantalet har ökat och projekten som är vår livsnerv har blivit succéfulla. Pilgrimsfalckarna som planterats ut av oss i kommunen har skapat "vilda" häckningar runt om i landet. Berguven som är avelsdjur i Insjön har även i år fått ungar som släppts fria i våra omgivningar. Örnåteln i västra Leksand, besöktes av ca 50 kungsörnar och en handfull havsörnar. Fiskgjusarna häckade på Fågelklubbens plattformar. Slagugglan och Tornfalcken slog till som aldrig förr i våra holkar. Lappugglan lyckades också med en handfull häckningar i kommunen och guidningarna till den och de andra fåglarna blev väldigt lyckade. Hemsidan besöks av allt fler intresserade och denna medlemstidning har utvecklats till en av landets bästa medlemsblad.

Vi behöver många medlemmar som engagerar sig i vår verksamhet. Bli en medlemsvärvare även Du! Välkomna!

Staffan Müller

Åke Danielsson, Insjön

Peter Wintergren, Borlänge

Eva Åhrneberg, Insjön

Gunilla Danielsson, Insjön

Karin Helgsten, Örebro

Per Otterud, Insjön

Maria Otterud, Insjön

Sverker Hahn, Stockholm

Christina Graham, Stockholm

Sig-Britt Tenlén, Leksand

Malou Törneman Björk, Västana

Louise Cederquist Olsson, Rättvik

Roland Olsson, Rättvik

Folke Horrskog, Mora

Karin Gällman, Skövde





## Fågelklubben 30 år!

Staffan Müller

*I november månad 1976, samlades ett 20-tal fågelintresserade på Leksandshallen och bildade Leksands Fågelklubb. Det var Carl-Otto Höglund och undertecknad samt Sigvard Lind som var upphovsmännen till föreningen, vars främsta syfte var att se till att Limsjön restaurerades. På det första mötet deltog också några burfågelsintresserade, men av förklarliga skäl försvann dessa från föreningen när det stod klart att det var en naturvårdsorganisation som åsyftades.*

Under det första året växte vi till 98 medlemmar, varav 27st noterades som skolungdomar.

Om man tittar i den första årsberättelsen, står det att läsa att våra första gäster/föredrags-hållare var John Palm och efter honom Sven Gillsäter.

Vidare står det att läsa att vi lagt ut ca 2 ton kött till örnarna och byggt 200 fågelholkar.

Masesgården, Majorshagen samt Sammilsdalskolan var 3 institutioner vi samarbetade med från början.

Vår första resa gick till Hjälstaviken i Uppland.

Genom en donation fick vi också möjlighet att utfodra vinterfåglarna, en inte alltför attraktiv och upphetsande aktivitet på den tiden, men som har blivit högaktuell 30 år senare!

Den första styrelsen bestod av undertecknad samt Carl-Otto Höglund, Anita Lagerkvist, Anna Riejke Gullström samt Kjell Wallberg. Sören Stenberg var även det första året den operativa holkbyggaransvarige.

Sedan har styrelsen bytts ut många gånger och som ordförande har förutom jag, Henry Pollack, Anders Hans, Lasse Nilsson och

P Folke Nyholm valts.

### Projekten

Redan från början startade ett antal projekt som sedermera har vuxit till värdefulla naturvårdsinsatser i kommunen:

**-Holkbygget** har utvecklats till att även omfatta stora uggleholkar som har haft förutom Sören Stenberg, även med Gunnar Lind och Ulla Britt Larsson som ansvariga. Nästan samtliga av våra tornfalkar och slagugglor bor i våra storholkar och dessa har blivit normgivande för många holkprojekt i övriga landet.

**-De rovfågelpattformar** som främst Sören har tillverkat, bebos av främst fiskegjuse, men även av falkar och t.ex. lappuggla!

**-Limsjön**, som var utgångspunkten för vårt engagemang, har med hjälp av kommunen och med privata finansiärer, främst Hemköp, restaurerats så att vi har en förträfflig fågelsjö i kommunen. Fågeltorn har byggts och ett hundratal exkursioner samt ringmärkning, har varit aktiviteter kring sjön. Numera har vi också byggt upp vår klubblokal vid Norsbro.



Sommarvy över Limsjön

Foto: Bogdan Persson

**-Ringmärkningen** har bedrivits av Gunnar Lind långt innan fågelklubben bildades, men åtminstone tornfalks- och ugglehäckningarnas märkningsresultat kan väl tillskrivas vår förening. Återfynden genom åren redovisades av Riksmuseet under vår jubileumsträff och det är fantastiskt vilka kunskaper och erfarenheter som ringmärkningen ger. Inga Lill Paulsen Andersson har tillsammans med undertecknad ansvarat för ringmärkningen av småfågel vid Limsjön under 15 år. Vi har också fått många kontinentala återfynd från den verksamheten.

**-Örnutfodringen** startades redan 1976 och då var det Vackerberget vid sjön Gryssen som var plats för verksamheten. Från början var det inälvor och slakteriavfall från Mårtas i Leksand som var basen. Bosse Alexandersson höll i utfodringen fram till mitten av 1990-talet. Sedermera har Bogdan Persson utvecklat verksamheten till att bli en av landets förnämsta utfodringsplatser som besöks av ett 50-tal örnar varje vinter.

**Kungsörn (Aquila chrysaetos) vid utfodringen i Leksand >>>**



Foto: Henry Pollack



ansvarig. Verksamheten fungerar fortfarande och 2002 fick vi den första vilda häckningen i kommunen, sedan 1944.

**-Bäcksvaleprojektet** var också med ganska tidigt och vi har koll på de kolonier som finns i kommunen. Numera är det ungdomarna som sköter sandbrinkarna så att svalorna kan häcka. Arten har trots våra insatser, minskat i antal och i dag är det nästan bara i älvbrinkar de häckar.

**-Pilgrimsfalksprojektet** startade i samband med föreningens 10-års jubileum då Peter Lindberg lovade oss att få sätta ut avelsfalkar i Leksand. Samtidigt lovade då Lasse Nilsson att hålla i projektet när det kom igång. Fem år senare startade vi med utplantering av falkungar från Falkcentralen på Västkusten. Lasse Nilsson, Bogdan Persson, Anders Hans och Anders Ståhl delade under de arbetskrävande första åren ansvaret för projektet tillsammans med ett 50-tal idéella bevakare. Lasse Nilsson har numera blivit fältansvarig för hela Projekt Pilgrimsfalk i Sverige och bedriver tillsammans med Peter Lindberg en succéfull verksamhet som har fått falkstammen att bli uthållig i landet.

**-Skogsprojektet** har inneburit att vi som förening har kunnat lämna synpunkter på nästan samtliga av de avverkningsanmälningar som skett sen början av 80-talet. Vi har långt ifrån lyckats med detta projekt, men det ligger ju i sakens natur att det blivit så eftersom vi inte har haft mandat att stoppa eller korrigerat det som borde ha gjorts, men vi har i alla fall lyckats i många fall och framför allt ingjutit förtroende och naturkunskap hos dem som förvaltar våra skogar. Skogsstyrelsen har varit en utmärkt samarbetspartner och vi sänder en tacksamhetens tanke till först Göte Hagberg och under senare år Yngve Perjons.

**-Tidningen** blev tidigt vårt ansikte utåt, i synnerhet för de medlemmar som bor på annan ort. Sedan starten har vi delat ut ett informationsblad och redan 1978 blev det en tidning som trycktes på tryckeri och med Bosse Alexanderssons kontakter med tryckarvärlden, utvecklade han vår tidning till högsta klass och småningom fick vi också färgsidor inlagda. Numera har Bogdan Persson utvecklat "Fåglar i Leksand" till en av landets förmåsta fågeltidskrifter. Den trycks i en upplaga om 700ex och går ut till alla medlemmar.

**-Programkommittén** har också utvecklats av Bogdan och våra exkursioner och bildaftnar, drar såväl medlemmar som utomstående i ett varierande antal. Vi har genomfört en imponerande samling av resor såväl inom som utom landet. Det är främst Falsterbo och Ottenby som har kollats av i Sverige. Stora resor till utlandet, har också blivit succéfyllda:



Foto: Bogdan Persson

**Pärlugglan (Aegolius funereus)** är en av våra närmaste grannar vid gryssenstugan



Indisk glasögonfågel, eller Oriental White-Eye (*Zosterops palpebrosus*), från klubbens resa i Thailand.

Camargue i Frankrike, Runde i Norge, Mallorca, Östeuropa, Israel, Spanien, Thailand är några av våra anmärkningsvärda långresor under 30 år. Lyckan har varit att ha haft extremt duktiga och noggranna lokala guider och vi skickar en tacksamhetens tanke till bl.a. Rolf Wahl och Pinit Saenkaew.

**-Ungdomskommittén** som startades av Magnus Holfve 1976 har väl inte blivit den succé som vi hoppats på. Tyvärr försvinner ju ungdomarna från Leksand i högskoleåldern

och återvänder sen som vuxna. Anneli Stenberg drog tillsammans med Katarina Ragnegård, Agneta Joon och Britta Engström, ett enormt stort lass, när de i samarbete med Naturskyddsföreningen drev "Natursnokarna" för våra miniorer under ett antal år. Numera är Tomas Jonsson nästa ensam på de aktiviteter som arrangeras för de yngre. Problemet är ju signifikant för nästa alla föreningar runt om i landet och måste lösas för att vi skall få en fungerande ideell naturvård i landet i framtiden.

Öland har varit ett kärt resmål för såväl ungdomar som seniorer

Foto: Bogdan Persson





-**Gryssenstugan** köptes in av STORA i mitten av 1990-talet och har i dag rustats av några medlemmar så att det finns 18 fräscha bäddplatser. Lasse Nilsson har tillsammans med Göte Bergkvist och Ulla Britt Larsson varit tongivande i arbetet. Nu kan vi erbjuda de som kommer hit tillfälligt för att titta in i vår spännande fågelfauna, ett förträffligt och billigt boendialternativ.

-Under senare år har vi också begåvats med en **hemsida** som kräver mycket arbete och fantasi. Bogdans "Örnkatalog" är riksbekant och för övrigt hålls vår hemsida, förtjänstfullt aktuell av Ulla-Britt Larsson.

-Ryggraden i en bra förening är **ekonomin**. Vi har haft tur att begåvas med fantastisk skickliga förvaltare av vår kassa. Kjell Wallberg, Bosse Alexandersson och Göte Bergkvist har lyckats sprida våra tillgångar så att

allt har fungerat till punkt och pricka!

Alla kan förstå att man är stolt över att ha fått vara med i Leksands Fågelklubb under resans gång. Vi har lyckats över förväntan med nästan allt vi tagit oss för. Många fågelarter har Leksands fågelklubb att tacka för att det finns utrymme för dem i kommunen.

Ett stort tack till alla eldsjälur som gjort vårt arbete så fantastiskt framgångsrikt.

Lojaliteten och kunskapen och kamratskapet och energin får ansikten när man ser Olle Persson, Gunnar Lind, Conny Land, Bogdan Persson och Ulla-Britt Larsson jobba för fågelklubben.

Jag tror att alla andra funktionärer och medlemmar instämmer och jag skulle likt efter en världsproduktion i filmvärlden vilja namnge alla de hundra entusiaster som tagit oss till 2006!

Vill du bli stödande medlem, "ÖRNFADDER", i föreningen ÖRN-72?

Kostnaden är 100 kr/år. Som tack får du information från det nordiska örnarbetet, samt tidskriften KUNGSÖRNEN, 1 gång/år.

Betala in avgiften på postgiro 83 36 72-9 (Örn-72).

Mera info: Bogdan Persson (tfn. 073-800 87 20)



### Rapport från berguvsprojektet.

Vi fick i år endast en unge från det ena paret i våra voljärer i Insjön. Det var en hanne, som släpptes fri den 7:e september vid en fåbod i Insjön. Den hittades utmärkt 5:e november i Elverum i Norge. Då hade den flugit 196 km fågelvägen från utsläppsplatsen. Tyvärr kunde den inte räddas till livet. Uven vägde då 1400 g och när den ringmärktes vägde den 2200g.

Henry Pollack



Foto: Henry Pollack

## Fåglar inpå knuten

Staffan Müller

*Äntligen vinter! Då är det dags att börja mata småfåglarna igen. Bogdan har ju redan matat in de första örnarna och när Du läser det här har matningen i naturreservaten varit igång ett par månader.*

Första arten på plats i Hundhagen blev en gråspett! På Ilpos skifte vid vägskalet upp mot Ljusbodarna kom det som första fågel en tofsmes. Inga större förändringar i menyn rekommenderas från Leksands fågelklubb inför säsongen, men förutom havre – solrosfrö – hampfrö – talg/späck, bör Du i vinter även prova jordnötter. Nötkråkan finns här just nu och det är en art som gillar såväl talg som jordnötter!

### Kampanj

Sveriges ornitologiska förenings kampanj "Fåglar inpå knuten" blev en dundersuccé 2006. Över 11 000 fågelvänner rapporterade in sina obsar under den sista helgen i januari. Dalarna blev med FaluKuriens hjälp det bästa landskapet i landet. Nu blir det en ny kampanj och SOF hoppas på att fördubbla rapporteringarna!

*Den 26 – 28 januari 2007 blir nästa vinterfågelmatningshelg.*

Enklast för alla parter är att Du går in på SOF's hemsida **sofnet** och klickar dig fram till talongen och skickar in rapporten via nätet. Annars får Du titta i Falukuriren och rapportera den via posten.

Lycka till med vinterfågelmatningen i vinter och glöm inte att rapportera!

Foto: Peter Wintergren

Pilfink (*Passer montanus*), en stannfågel som behöver hjälp för att klara av vintern





## Häng med till Nordjylland!

Tillsammans med Naturskyddsföreningen/SNF i Rättvik och Leksand, planerar vi att åka till Danmark våren 2007. Vi bor på hotell och får frukost och middag samt bussresa och exklusiv naturguidning av Christer Larsen med rötter i den danska myllan!  
Kostnad: ca 1 950:- Tid: 17/5 – 20/5 2007. Max 30 deltagare! Anmälan före årsskiftet till Christer Larsen 0248/106 02 Välkomna med!



Foto: Christer Larsen

Foto: Christer Larsen

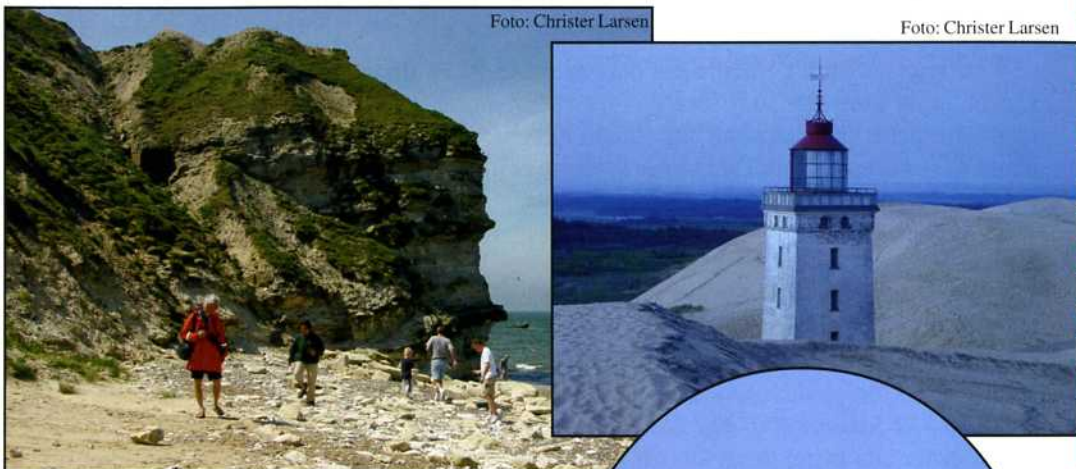


Foto: Staffan Müller



Vit stork (*Ciconia ciconia*) >>>

Foto: Bogdan Persson



Vejlerne är ett fantastiskt våtmarksområde som har Nordens största population av såväl rödspov som skedstork. Kornsparven hörs gnissla nästan vid varje bondgård. Och landskapet är så vackert!

## Sjöbotten (del 2)

P Folke Nyholm



Foto: Bogdan Persson

Fortsättning från FiL, nr 3/2005...

På 1950-talet var buskskvättorna - som jag tidigare nämnt - mycket vanliga på Sjöbotten, liksom på många andra ställen i mina trakter. När man cyklade hem från midsommardanserna i Leksand, fanns sjungande buskskvättor på ungefär var hundra meter längs vägen. Också stenskvättorna var vanliga, men aldrig så talrika som buskskvättorna. Numera, dvs det sista årtiondet på 1900-talet, har det kanske funnits två eller tre stenskvättpar på Sjöbotten och kanske mindre än tio buskskvättpar. I år, 2005, har jag inte sett en enda stenskvätta och bara några få buskskvättkullar. Är detta en tillfällig vågdal eller ett illavarslande tecken?

Andra karaktärsfåglar på Sjöbotten var förr naturligtvis raphönsen och gulspårarna. Raphönsen brukade söka sig upp till byarna å vintern, där fanns alltid havre eller annat att livnära sig på, där fanns ju hästar. De brukade också söka sig in under mitt härbre i Knutsgårdarna, där sanden låg fri från snö. När dom kom upp från Sjöbotten, var det ganska kul att se de små flockarna, som kom liksom rullande över snön. När gulspårarna minskade på 50-talet, minns jag att jag sa till mina föräldrar en juldag: "Se på dom här gulspårarna, det kanske är dom sista ni kan se". Lyckligtvis fick jag fel, gulspårarna repade sig oväntat bra, tyvärr har det inta gått lika bra för ortolanerna, fast deras minskning har

Gulsparven (*Emberiza citrinella*) "räknar" åter till sju om våren, efter att ha varit illa ute under 50-talet







**Törnskatan (*Lanius collurio*) - En art som minskar i antal, inte bara på Sjöbotten**

säkert andra skäl. När jag som helt ung bodde i Gustafs, i ren slättbygd, var ortolanen minst lika vanlig som gulsparven. Här uppe på Sjöbotten fanns visserligen ortolanen, men var aldrig lika talrik som gulsparven. Numera kan den betraktas nästan som raritet här. De senaste åren har jag bara noterat två eller tre sjungande hanar på Sjöbotten och den tycks nu, 2005, vara helt borta. Sävsparvarna har minskat, liksom sävsångarna, men dessbättre har jag de senaste somrarna hört åtminstone någon sjungande sävsparv och flera sävsångare.

#### **Katt och räv**

Är det en tillfällighet, är det är en trend att jag på senare år har sett flera katter än tidigare på Sjöbotten? Det syns - enligt min bedömning - färre rävar där än tidigare och möjligen kan det resultera i att vår tids besvärliga marodörer fått mera utrymme. Vårt lands älskliga katter tar ju livet av 10 miljoner fåglar varje år, det

passerar obemärkt och uppenbarligen accepterar också vi amatörornitoger det. Ett ytterst litet fåtal tar hand om sina katter lagenligt, dvs håller dem "under uppsikt".

#### **Törnskatan**

Att törnskatan försvunnit från Sjöbotten är kanske mitt fel, lite. Jag arbetade nämligen för några decennier sedan för att områdena på Djura-sidan av ån skulle röjas upp, stora åkerområden höll på att helt förbuskas. Så småningom blev det rensat, det mesta röjdes upp efter föredömliga insatser från dåvarande lantbruksnämnden. Ett skifte blev kvar, med videsly mm. Där häckade törnskator några år, men sedan blev tydligen slyet för högt och inga törnskator syntes. Törnskatan har för övrigt enligt min erfarenhet minskat även i andra, tidigare vad vi tyckte "lämpliga" biotoper i trakterna häromkring. Där dom finns, är det enligt min erfarenhet mera på hyggen än i

kanterna av jordbruksmark. Kanske en parallell till tornfalken.

#### ***Motacilla flava flava***

Gulärlor häckar som jag tidigare nämnt ibland på Sjöbotten, det är då den sydliga rasen. Både den sydliga och den nordliga rastar förstås där under flyttning.

#### **Finkfåglar**

En enda gång har jag hittat ett hämplingbo i kanten av Sjöbotten, naturligtvis i en enbuske. Det blev tyvärr plundrat, men jag har också vid ett par tillfällen sett ett hämplingpar matande ungar. Tyvärr är inte hämplingen någon stadig gäst. På senare år har den dykt upp på Djura kyrkogård, men jag har inte lyckats konstatera häckning. Där finns dock ganska mycket häckar, som är lämpliga boplatser. För några år sedan hittade jag tidigt på våren fjädrar av hämpling i min trädgård,

troligen var det en sparvhök som varit framme.

Grönfinken, som kommit till våra trakter först på 1960-talet, syns förstås på Sjöbotten, men konstigt nog bara vissa år. I år 2005, har jag inte sett en enda grönfink där, andra år finns det flockar, som framför allt uppskattar allt älggräsfrö som finns överallt. På vintern har jag tjuvtagit av grönfinkar vid fågelbordet, sen är dom plötsligt borta, vart tar dom vägen?

#### **Vadarfåglar**

En del vadare rastar på Sjöbotten, förvånansvärt få, tycker jag, men min bedömning beror i första hand på att jag inte haft tillfälle att vara här under aktuella flyttningstider. Ljungpiparen är dock trogen, den har jag ofta sett i stora flockar, och ett år stannade ett par över hela sommaren, deras beteende tydde på att de också häckade.

Innan täckdikning av åkrarna ner mot Rältaån genomfördes - det kanske var så sent som på



**Ljungpiparen (*Pluvialis apricaria*) rastar regelbundet på Sjöbotten, på sin resa mot fjällen...**





Bävern (*Castor fiber*) är underskattad som "miljövårdare"

1960-talet - fanns mellan den nord-sydliga åkervägen och ån ett sankt parti, mycket uppskattat av bl a enkelbeckasin. I och med torrläggningen minskade arten, men finns ändå kvar, om än i kraftigt reducerat antal. Jag tror förresten att omarrondering och andra fastighetsreglerande åtgärder har påverkat fågellivet negativt på Sjöbotten. Förr var skiftena smala, kanske 10–15 meter, det fanns gott om diken mellan skiftena, där nykläckta fågelungar kunde söka skydd. Numera kläcks t ex tofsvipungar och sånglärkeungar på ett "flygfält" med kanske 200 meter till närmsta skydd. Detta plus den ökade tillgången på fiskmåsar och älskliga huskatter gör de första dagarna verkligen vanskliga för dessa ungar.

Längre ifrån själva Sjöbotten, väster om Knutsgårdarna (min hemby), har sedan länge funnits ett sankt parti omkring den lilla bäcken, som rinner ut i Rältaån. Där har alltid funnits enkelbeckasin och skogssnäppa som ka-

raktärsfåglar, i mindre omfattning även sävsparv och naturligtvis de vanliga arterna bofink, diverse sångare osv. På senare år fann ett bäverpar området intressant, byggde en stor koja och dämde upp bäcken, så att en ganska stor vattenspegel bildades. Mark-ägaren höll, genom att begränsa dammens höjd, översvämningen på en acceptabel nivå och dom ihärdiga gnagarna har varit till stor glädje för såväl bybor som besökare. Ett blygsamt viltvatten skulle kunna tillskapas, eftersom för området nya arter, t ex gräsand och knipa hade "flyttat in". Tyvärr delas inte miljöintresset av alla, hela dammen revs - inte av markägaren utan av någon som ansåg sig kunna bestämma över det mesta i naturen - delar av kojans påverkades och bävrarna gav sig naturligtvis av, liksom gräsänder och kni-por. Sådant händer tyvärr även i vår miljö-medvetna(?) tid.

### Morkullan och jakten

Naturligtvis drar morkullor över skogskanterna kring Sjöbotten på våren och sommaren. Lyckligtvis finns det - såvitt jag vet - inga morkullejägare i trakten. Staffan Müller har ju i sin fantastiskt fina bok om den svarta storken förklarat allt det här. Helst skulle säkert många jägare vilja skjuta morkullor hela sommaren, alltså även under häckningstid. En direkt löjlig sak är ju att man säger att det inte är skjutandet som är det väsentliga utan naturupplevelsen!! Hur många "jägare" går ut utan bössa och upplever naturen utan att vilja döda? Det är säkert inte en tillfällighet att de få personer som angripits av björn alltid haft bössa eller hund med sig.

### En svart kråka

Svartkråkan är eller tyvärr numera "var" ju en av mina "skyddslingar" på Sjöbotten. I juni 1992 frågade en av mina grannar vad det var för en "liten korp" som höll till i hans grishage. Mitt svar var: "en korp är väl en korp, varken större eller mindre". Efter många timmar på Sjöbotten kunde jag konstatera att det rörde sig om en svartkråka, men det dröjde ganska länge, innan jag lyckades övertyga mina ornitologiska vänner om det var rätt artbestämning. Den här svartkråkan har några gånger häckat med en vanlig gråkråka, uppvaktningarna på våarna tyder på att svartkråkan är en hona. Gunnar Lind har ringmärkt två av ungarna i "blandäkten-skabet", men såvitt jag vet har inget återfynd gjorts, det skulle väl också vara en rent otrolig tur. (Lika stor tur som när jag för länge sedan fick två återfynd av min första ringmärkta kull om fem pärlugglor, det ena från Malung och det andra från Norge) De båda ungarna i kråkhäckningen var lite olika: den ena var mörk som en svartkråka på ryggen men lik en gråkråka på bröstet, den andra tvärtom mörk på bröstet men ganska ljus på ryggen. Dom



Trana (*Grus grus*), ett självklart inslag

var så olika att jag kunde skilja dem åt, när jag senare på sommaren såg dom nere på Sjöbotten. Tyvärr har ingen - såvitt jag vet - sett svartkråkan sedan början av 2001, så den har nog gått till sällare jaktmarker.

### Tranan

Tranor finns naturligtvis på Sjöbotten. Under mitt halvsekel där har de blivit allt vanligare. Det är på våarna inga större flockar - som i Västerfors - bara undantagsvis upp till ett 30-tal, men oftast bara några enstaka, troligen dom som häckar vid småtjärnarna ett stycke från Sjöbotten. I varje fall kan man under sommartid räkna med att få se en eller flera tranor på Sjöbotten. Kanske är de "barnlösa", "förlovade" par - jag vet ytterst lite om tranornas familjeliv - som rekognoserar





Fiskmås (*Larus canus*) på bo

Nedan och t.h. ringduvor (*Columba palumbus*)



Foto: Bogdan Persson



Foto: Tero Niemi/N

tänkbara häckplatser för kommande säsonger. Kjell Bylin som väl vet mer om tranor än de flesta, anser att tranorna har ändrat val av häckningsplatser och det tycker jag stämmer väl med tranornas beteende här. I början av augusti kan man få se tranpar med halvvuxna ungar eller unge på Sjöbotten. En kul iakttagelse som jag gjort är att tranor inte sällan tycks njuta av att segla på uppvindar. Vid lämpligt väder på sommaren blir det tydligen kraftiga uppvindar i kanterna av Sjöbotten, det har vi också sett att mänskliga segelflygare utnyttjar. Nåväl: ibland ser man två eller flera tranor som bara seglar runt över Sjöbotten. Inte sällan stiger de så högt att de knappt syns med blotta ögat. Jag kan inte finna någon praktisk förklaring, kanske är det helt enkelt så att de tycker det är kul att segla lite högt, vem vet?

### Måsar

Arter som fiskmås och skratmås var naturligtvis helt okända under mina första år på Sjöbotten. Fiskmåsen syntes längs älven på 1950-talet, men först senare blev den hemtam på Sjöbotten. Långt senare kom skratmåsen. Numera häckar fiskmåsen regelbundet – om än fåtaligt – på ladutak eller hässjevirke, medan skratmåsen inte tycks häcka här, trots att den förekommer i flockar på upp till hundratalet fåglar.

### Duvor

En mycket talrikt förekommande art på Sjöbotten är naturligtvis ringduvan. På somrarna är det inte ovanligt att se flockar på upp till 150 fåglar, inte sällan tillsammans med fisk- och skratmåsar. Skogsduvan har börjat synas oftare först på senare år, det är då i södra delen av Sjöbotten, nära Söder Rälta. Någon häckning har jag inte konstaterat, men eftersom spillkråkan är vanlig i trakten borde det finnas goda förutsättningar. För många år sedan häckade skogsduvor i en pärluggleholk, som jag satt upp på berget ovanför Norr Rälta,

men tyvärr blev häckningen spolerad, kanske av ekorre. Turkduvorna har inte syntts till än, de syns ju ganska regelbundet i Djura kyrkby och häckade härom året på Djura kyrkogård, så de kommer väl också snart. Turturduva har jag noterat vid två tillfällen.

### En rar lom

Det kanske mest udda fyndet på Sjöbotten var den vitnäbbade islom som dök upp i slutet av december någon gång i slutet av 1950-talet. Tråkigt nog har jag ingen exakt anteckning kvar. En av bröderna Thiger i Rältilindor kontaktade mej och berättade att man hade hittat en utmärglad lom i Rältaån. Naturligtvis åkte jag över till dom, men en lom i vinterdräkt var för svår för mej att artbestämna, det blev senare konservatorns sak. Trots de bästa omsorger hos Thigers dog fågeln. Vi lånade den uppstoppade fågeln till DOF:s utställning på Dalarnas Museum 1975 och sedan skänktes den till Falu gymnasiums samlingar. Falu gymnasium finns ju inte längre kvar och vem vet var vår stackars islom nu befinner sig.

### Jakt

På Sjöbotten förekommer - såvitt jag vet - ingen nämnvärd fågeljakt. De få försök som har gjorts för att nedlägga några kanadagäss har inte haft stor framgång. I kanterna av Sjöbotten drar förstås morkullor, säkert häckar dom också i skogskanterna runt om, men dessbättre tycks inga skyttar vara intresserade.

### Rosenfinken

Naturligtvis finns det rosenfink på Sjöbotten, skam vore det väl annars. De två, tre senaste åren har arten dock minskat i antal, från kanske 10 - 15 sjungande hanar, när det var som bäst, till 4 - 5 de senaste åren. Det par, som varje år i början av juni håller till i min trädgård i Norr Rälta, försvinner dessvärre framåt midsommar.





Hösten lägger sig över Sjöbotten

Foto: Richard Holmquist

Det borde finnas lämpliga häckplatser i bäckravinerna ner från Knutsgårdarna, med smågranar och annat. I år, 2005, har såvitt jag vet inte en enda rosenfink hörts här i trakten.

#### Slutord

Naturligtvis har jag glömt att nämna många arter, som hör till Sjöbotten och dess omgivning. Alla hackspettar finns naturligtvis här, spillkråkan har ökat, gråspetten har kommit, men både den mindre hackspetten och den tretåiga saknar jag. Förr fanns det på Djura-sidan av Sjöbotten en dunge, troligen en igenväxt åker, med alar, murkna björkar och enstaka mindre granar. Här trivdes den mindre många år, men det var länge sedan.

Jag har inte heller nämnt rödhaken, en av mina stora favoriter. När man på våren hör rödhakens pärlande silverdrillar och koltrastens milda flöjttoner, då tycker åtminstone jag att all världens näktergalar kan slänga sig i väggen!

Sammanfattningsvis: de arter som under mina år som fågelintresserad helt har för-

svunnit från Sjöbotten är: kornknarr, raphöna, nattskärna, törnskata och ortolansparv. Minskat märkbart har sävsparv, sånglärka, ladusvala, buskskvätta, stenskvätta och enkelbeckasin.

De som kommit är: fiskmås, skrattmås, gräshoppsångare, rosenfink, grönfink, nötväcka och pilfink. De två senare arterna häckar ju inte på själva Sjöbotten, men åtminstone pilfinkar tycks dra sig allt längre ut från Söder Rälta, där de är vanliga, till skillnad från gråsparven, som även här minskat påtagligt. En lustig detalj är att gråsparvar aldrig funnits i Knutsgårdarna - i varje fall inte annat än helt sporadiskt - ett förhållande som min far berättat att t o m min morfar noterade på 1920-talet.

Förhoppningsvis kommer framtida fågelintresserade att bevaka Sjöbotten, trots allt är det ett ganska intressant område och dessutom mycket lättbearbetat. Jag har nog själv varit ganska lat i mitt fågelskådande och att jag trots detta fått uppleva så mycket på Sjöbotten borgar för att det för framtida fågelintresserade finns mycket kvar.

## Brenäs

Staffan Müller

*Äntligen är åtgärderna i Brenäs klara! En mer än tioårig dröm att restaurera Brenäsviken har gått i uppfyllelse. Med medel från Naturvårdsverket och Siljans regleringsfond samt kommunen och Brenäsborna, har vi lyckats öppna vattenspegeln som varit torrlagd och igenväxt i 40 år.*

#### Den kalla vintern

Det stod redan tidigt i vintras klart att projektet skulle kunna genomföras med vanliga grävmaskiner i och med att det såg ut att bli rejäl tjäle. I mars beställde Leksands kommun/AME en grävare till våtmarken. Tack vare den kalla vintern lyckades maskinen ta bort ca 40cm av torven som låg som ett lock över den gamla viken. I stort sett hela viken blev på så sätt sanerad och ungefär 4ha vattenspegel skapades.

#### Duktiga maskiner – lockande strandäng

20 000 kbm torv låg under våren och sommaren som långa limpor längs stranden och när dessa höger blev upptinade i september så slätades massorna ut och bearbetades sedermera av specialmaskiner som rekvirerades från Söderhamn. En stubbfräs arbetade sig igenom ca 6ha av strandängen och en betesputs jämnade till de frästa ytorna. Nu har således strandängen blivit fri från alla de hundra stubbarna som var rester av strandskogen som



Foto: Bogdan Persson

Foto: Gunnar Lind



Rapphöna (Perdix perdix)





Enkelbeckasinen (*Gallinago gallinago*) häckar här redan, men vilka arter tillkommer efter restaureringen?

avverkades på 1990-talet. I dag är strandängen en jämn yta, som ett salsgolv, lätt att sköta och lockande för allehanda vadare.

### En fågelsjö under vardande

Redan i höst valde brushane och småsnäppa att landa på den nya strandängen som ännu inte är maximal eftersom torven som jämnats ut fortfarande är steril och näringsfattig. Det samma gäller för de nyskapade bassängerna som under åren som kommer, blir invaderade av undervattensvegetation och småkryp, som ju måste finnas i en fågelsjö. Av övriga fågelarter som redan i år lockades till den nya våtmarken, kan nämnas storspov som genomförde en lyckad häckning på strandängen. Såväl grågås som kanadagås och knölsvan samt strandskata, kricka och gräsand, besökte med jämna mellanrum vattenspeglarna trots att det fanns relativt lite matnyttigt i dem. En

tornfalk fann också tycke för vikens vattensorkar och fick ut 4 ungar i Brenäs. Lappugglan som häckade i Östra Insjön förlade också jakturer till strandängarna.

Liksom för Limsjön, kan man sätta upp hypotesarter som kan förväntas häcka i framtiden; Knölsvan, grågås, kricka, årta, skedand, sothöna, rödbena, grönben, strandskata, tofsvipa, ängspiplärka och gulärta. När vi startade projektet fanns det endast ängspiplärka och enkelbeckasin som häckande fågel i Brenäsviken.

Det skall bli ett spännande projekt att följa upp resultatet av restaureringen och Tommy Stenbergs småfågelholkar som blev uppsatta i våras, kommer också att öka fågellivet kring Brenäsviken.

### Ett stort tack till Leksands kommun!

Tack vare en stor portion välvilja har AME på Leksands kommun lyckats genomdriva detta projekt och med finansiering från Naturvårdsverket och Siljans regleringsfond har vi fått ännu en spännande fågelsjö i Leksands kommun.

### Invigning den 13 maj 2007

Vi skall passa på att tacka kommunen och Brenäsborna när det blir dags för invigning av anläggningen och fågeltornet vid viken.

Den 13 maj kl.09.00, kommer Rolf Tjäder, bonde i Insjön att släppa ut de kreatur som skall hävda strandängen i framtiden. Utsläppet får en bli invigning av projektet som kommer att bli ett lyft för de fågelintresserade i Leksand.

Välkomna!

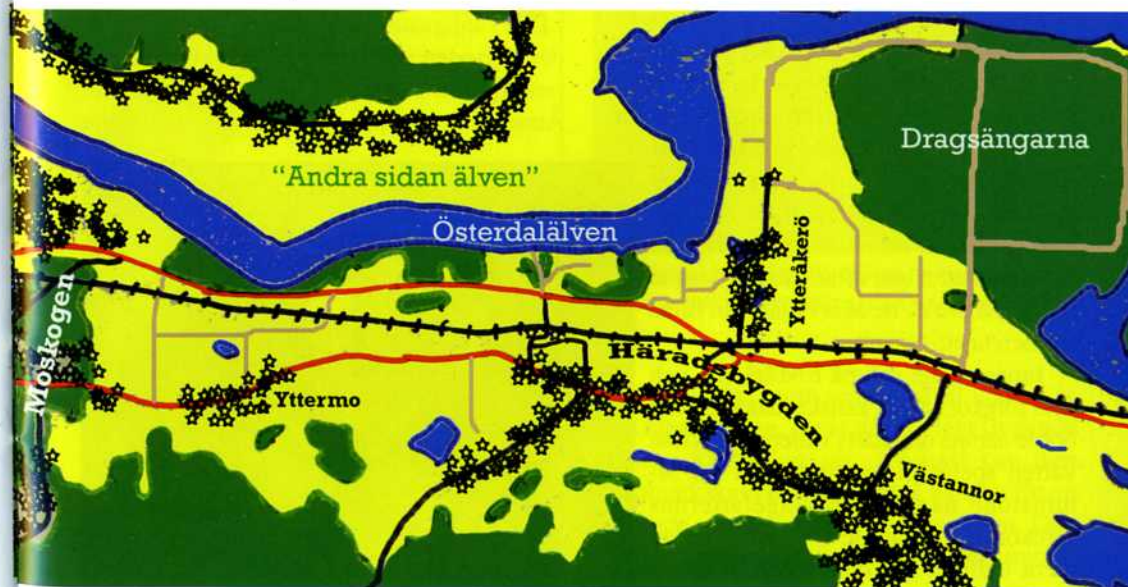
## Häradsbygdsåkrarna i Leksand - Dalarnas bästa rovfågellokal!

Bogdan Persson

*Rubriken ovan är i ärlighetens namn kanske en rejäl överdrift, men likväl inte helt utan poäng. För hur många lokaler i Dalarna kan skryta med att ha besökts av samtliga Sveriges rovfågelarter, så när som på en? Jag undrar om det finns något så pass litet område i länet som kan visa upp en liknande artlista? Jag har under många år bott i Häradsbygden och varit fågelintresserad under ytterligare ännu längre tid. Det är lätt att bli hemmablind och missa de marker som finns på allt för bekvämt avstånd och det tog sin tid för mig att inse följande: Häradsbygdsåkrarna är knappast välkända som fågellokal, men - ack så underskattade de är!*

När jag talar om "samtliga Sveriges rovfågel-arter" syftar jag på de arter som häckar i Sverige. Eftersom vi i landet inte har några arter i denna grupp som endast häckar under vissa år, så är listan mycket distinkt och innehåller 17 arter. Av dessa har jag själv lyckats se 16 på häradsbygdsåkrarna. Den enda som saknas är jaktfalken.

Egentligen kunde denna redovisning handla enbart om partiet mellan byarna Häradsbygden och Yttermo, eftersom det är här jag sett samtliga dessa rovfåglar. Men då hela åker- och ängsytan är ett naturligt sammanhängande område, så känns det inte mer än rätt att redovisa den så.



- Nya och gamla riksvägen
- Viktigare asfaltsvägar
- Viktigare grusvägar
- Järnväg

- Vattendrag
- Skog och sly
- Åkrar och ängar

- Bebyggelse (ej exakt position av husen)



Åkrarna runt Häradsbygdens i en vidare tolkning breder ut sig från Moskogen i norr till insjöbron i söder. Större delen är belägen väster om riksväg 70. Den västra gränsen går i grova drag längs den gamla riksvägen, även om den mellan byarna Häradsbygden och Yttermo breder ut sig en bit väster om vägen. På östra sidan följer åkrarna älven i grova drag, bortsett från den sydöstra delen, där skogen och slyet i det kvadratkilometer stora Dragsängarna skiljer åkrarna från älven.

Dragsängarna och de skogsklädda ravinererna längs Österdalälven, liksom övriga skogsklädda gränslinjer är förvisso ganska distinkta markerare för var åkrarna slutar, men bör snarare ses som en del av biotopen häradsbygdsåkrarna. Som vi längre fram kommer att se så häckar ju en del av rovfågeln i den angränsande skogen. Flertalet andra använder träden för att spana efter byte.

På samma sätt kan man heller inte att särskilja åkrarna från byarna runtom, eller från de mänskliga aktiviteterna som påverkar området. Det är ju tack vare mänsklig aktivitet som hela området ser ut som det gör - till gagn för rovfåglar och oss som är intresserade av rovfåglar. Jag ska inte fördjupa mig i detta, eftersom ambitionen med denna artikel inte är att ge en fullständig naturgeografisk, eller samhällsgeografisk beskrivning av området, utan enbart att få läsaren att något oftare än förr stanna till vid någon av de åkervägar som finns här och ta ett "span".

Innan vi ger oss på rovfågeln och dess förekomst här, kanske man i alla fall borde nämna områdets vattendrag. Vissa vatten spelar ju en direkt roll för åtminstone några av rovfågelnas förekomst, medan de för andra har en mera indirekt betydelse, genom att de gynnar bytesunderlaget.

### Vattendrag

Österdalälven utgör den östra och södra gränsen, så som nämnts ovan. I södra delen finns ett par större vikar in mot åkrarna.

Det finns ett antal mindre tjärnar i området. Hagtjärnen söder om Häradsbygden är den största, följd av Stortjärn vid byn Mjälgen. Den senare tjärnen befinner sig nästan utanför området mot väster, men en åkertunga binder ihop åkrarna med tjärnen. På östra sidan finns ytterligare två tjärnar som kan sägas ligga på varsin sida av byn Ytteråkerö. Den djupa Björstjärnen är den mest kända av dessa två..

### Rovfågeln

Redovisningen nedan är grundad helt och hållet på mina egna observationer och är säkert i mångt och mycket bristfällig. Men, som jag nämnt ovan är ambitionen med denna artikel enbart att öppna ögonen för lokalens potential.

### Ormvråk

Den vanligaste rovfågeln i området. Under perioden april-september är det nästan omöjligt att stanna till här utan att se den. Åtminstone två par häckar i skogsdungarna



Foto: Bogdan Persson

Adult ormvråk (*Buteo buteo*) flygandes över Häradsbygden, den 26 augusti 2006

runtom så vitt jag vet, men troligen rör det sig om fler. Den bästa tiden för ormvråk är sensommar då ungarna är flygga, samt höst då flyttning pågår. Under bästa dagar har jag såväl i norra som i södra delen sett uppemot ett 20-tal ormvråkar praktiskt taget samtidigt. Jag minns en tågresa jag hade den 10-e oktober, från Stockholm till Leksand. En tid då ormvråken börjar bli ovanlig i Dalarna. Jag sov fram till Sala, men därefter spanade jag "rovisar", som ju är min huvudsysselsättning då jag åker tåg. Såg överhuvudtaget inga vråkar under hela resan, fram till Dragsängarna: en ormvråk och vid Yttermo ytterligare tre ormvråkar! Det tyder på klass!

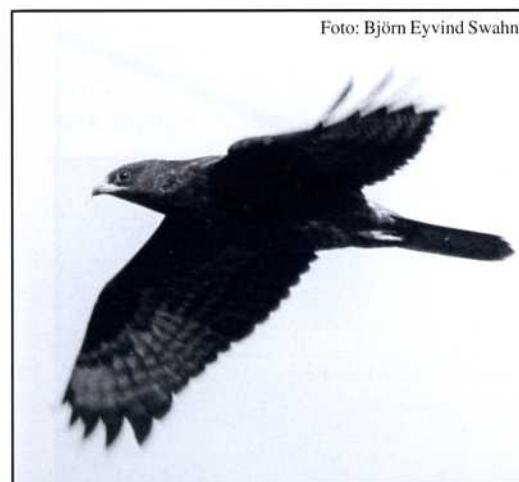


Foto: Björn Eyvind Swahn

Bivråk (*Pernis apivorus*) ses vanligtvis överflygande

### Fjällvråk

Naturligtvis är den enbart en sträckfågel, men den stannar då gärna till och rastar här. Min erfarenhet är att den är vanligare på hösten än på våren. Likt ormvråken jagar den smågnagare över åkrarna. April och senare halvan av september och början av oktober är den bästa tiden att se fjällvråk här.

### Bivråk

Häckar i området och vissa år då jag bodde i Häradsbygden hade jag den dagligen överflygande över gården. Det är nog oftast så man får se bivråken här. En tropikflyttare som kommer i maj och lämnar oss huvudsakligen i augusti.

### Brun kärrhök

På senare år har den blivit allt vanligare. Med all sannolikhet rör det sig om samma kärrhökar som översomrar (och ibland häckar) i Limsjön. I somras var det en hona som regelbundet sågs jaga här. Finns under perioden maj-september.

### Blå kärrhök

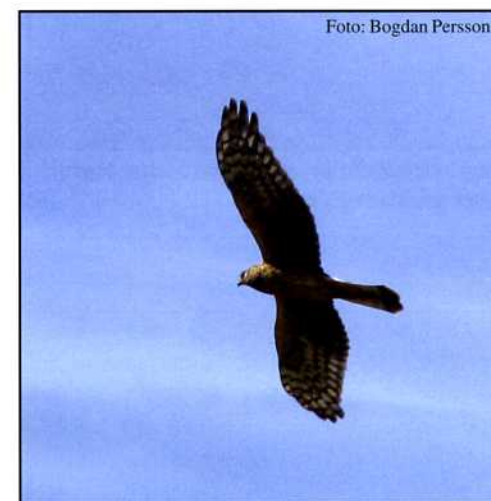


Foto: Bogdan Persson

Honfärgad blå kärrhök (*Circus cyaneus*) sträckandes vid Hagtjärn, den 6 september 2006

En sträckfågel som ses här såväl under vår som höst, årligen. Jagar då ofta lågt flygande så som kärrhökar gör. På håll kan den ouppmärksamme ta den vuxna hannen för en flygande mås, eller trut och missa den. Den bästa månaderna är april-maj och september-oktober.



## Ängshök

Jag har en observation från den 13 maj 1994 vid Yttermo. Det var Gunnar Lind och jag som stod och småpratade på hans gård då en hona kom lätt dansande norrifrån och avvek förbi gården mot sydväst.

Foto: Bogdan Persson



Ängshök (*Circus pygargus*), en raritet som observerats vid Yttermo

## Duvhök

En art som troligen häckade någonstans i området, men för tillfället känner jag inte till något bo. Har en känsla av att jag förr såg den oftare än nu. Den är i alla fall en av ganska få rovfågelarter som vi kan se här vintertid.

## Sparvhök

Ytterligare en året-runt-art. Under en sommar då jag hade igång småfågelmattningen fick jag ganska ofta besök av sparvhök. Utan att ha hittat något bo hade jag misstankar om en häckning någonstans i ravinerna intill älven, eftersom den oftast drog åt det hållet. Flest sparvhökar ser man annars under sensommar och höst då småfågeln sträcker söderut. Vintertid drar den nytta av olika fågelbord som finns runt om i byarna och vilka den snabbt lär sig hitta till. Matar man småfågeln, så matar man även sparvhöken!

## Glada

En av rariteterna i området. Jag såg den från min gård i Häradsbygden den 17 maj 1996, då jag skulle klättra upp i eken för att kolla in i en flugsnapparens holk. Genom gren- och lövverket skymtades en tydlig silhuett med en bred kliven stjärt. Jag rusade ner från stegen och såg den sakta dra bort på ganska låg höjd. Fågeln flög längs med järnvägen och åkrarnas sträckning mot sydost.



Foto: Ragnar Nyberg

Stenfalk (*Falco columbarius*)

## Kungsörn

Det är egentligen förvånansvärt svårt att se kungsörn här, med tanke på hur talrik arten är vid klubbens utfodringsplats i västra Leksand. Kungsörnen undviker kontakt med människor och verkar sky mänsklig bebyggelse i högsta möjliga grad. Likväl uppehöll sig en kungsörn i ett par dagar i januari 2001 nära rastplatsen vid riksväg 70. Det som lockade fram den var ett trafikdödat rådjur. Henry Pollack och jag drog bort rådjuret längre ut på åkern för att kungsörnen inte skulle gå samma öde till mötes som rådjuret gjorde. Örnen var en ungfågel.

## Havsörn

Att havsörnen har setts här ett antal gånger har väl egentligen knappast något med åkrarna att göra. Samtliga observationer hade jag längs älven alltså vid själva gränsen av området. Ett par gånger längs älven vid Häradsbygden och någon gång i södra delen, vid Insjöbron. De observationer som gjordes vid Dragsängarna längre ut mot sjön Insjön räknar jag inte in här, eftersom de knappast kan räknas till åkrarna.

## Fiskgjuse

En art som knappast hittar något av intresse på själva åkrarna, men som ofta ses flyga längs älven, eller över åkrarna på väg till något vattendrag. Vid något tillfälle hade jag den rakt över gården förföljd av ca 5-6 fiskmåsar. Flyttfågel som finns i Leksand under perioden april-september.

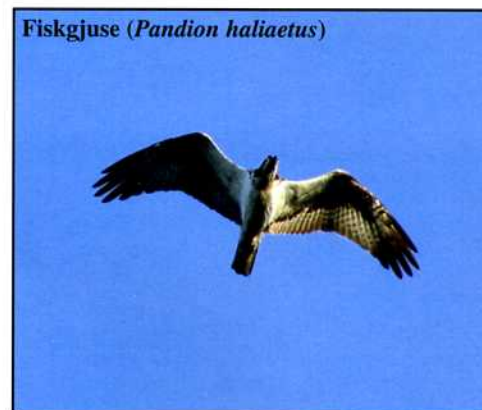


Foto: Bogdan Persson

## Stenfalk

Inte alls ovanlig under sträcktid. Jagar ofta i de stora fink- och sparvflockarna över åkrarna. På senaste exkursionen klubben hade till detta område, den 23 september 2006, blev det hela fyra stycken! Bästa månaderna verkar vara april och september. Den häckar ibland i

Leksand, men så vitt jag känner till har den inte häckat i omedelbar anslutning till själva häradsbygdsåkrarna.

## Lärkfalk

Häckar numera kanske inte i närmaste anslutning till åkrarna, men är regelbunden jägare här. Oftast har jag sett den flyga ganska lågt över åkrarna, med bestämd riktning mot backsvalornas kolonier vid älvbrinken vid Bäckenhavn. Fram till början av nittioalet häckade den ibland på Dragsängarna, under några år även i Smedby och vid åtminstone ett tillfälle i byn Västannor. Numera känner jag inte till någon häckning här och den falk som jagar backsvalor vid Bäckenhavn kommer troligen från en häckning längre bort mot nordost, nära Siljan.

## Tornfalk

Häckar numera tämligen regelbundet i södra delen av området i en laduholk som jag satte



Foto: Bogdan Persson

upp en gång i tiden. Ytterligare ett par besöker området sommartid längre norrut. Dessa häckar med all sannolikhet på andra sidan älven, även där i en av mina holkar. Jag är något förvånad att man inte ser betydligt fler tornfalkar under flyttningen än vad man i själva verket gör. Det rika utbudet på framför allt vattensork borde locka.



### Pilgrimsfalk

Under andra halvan av 1990-talet, samt någon gång i början på nuvarande sekel släppte fågelklubben ut ett antal pilgrimsfalks-ungar på silon vid "Leksandsbröd" som ju står mitt i området. Då kunde man självfallet se

Foto: Bogdan Persson



Pilgrimsfalken (*Falco peregrinus*) är en art som take vare projektet ökar i Dalarna. På bilden syns två av de utsläppta falkungarna.

dem jaga över åkrarna. Åtminstone en hona av dessa har återvänt som ettårning. Henne räknar jag med i denna lista, med tanke på att hon återvänt "frivilligt". I framtiden kommer pilgrimsfalken att vara en betydligt vanligare syn, i takt med att nya häckningar etableras i Dalarna.

### Jaktfalk

Den enda svenska rovfågelart som jag saknar på lokalen. Om någon lyckas se den, vill jag gärna få reda på det.

Jag har i denna redovisning enbart använt mig av de observationer jag själv upplevt i fält. Dock, får jag under tiden som jag jobbar med denna artikel en rapport från Gunnar Lind som jag tycker bör nämnas. I höstas hade han sett en hona av aftonfalk på åkern! Det ÄR klass på häradsbygdsåkrarna!

Lycka till med rovfågelspaningarna på häradsbygdsåkrarna och ring gärna om du ser

## Örnarna 294K och 295K på samma bild!



Text: Bogdan Persson

294K (t.v.) och 295K. Har de hittat varann i Hälsingland och följts åt, eller råkade de bara landa på samma grisbitar i Leksand, samtidigt?



Foto: Hans Nydahl

Att få två ringmärkta kungsörnar på samma bild är i sig inte så vanligt, men knappast anmärkningsvärt. Ca 15% av örnarna bär på ring och ibland tolererar de en artfrände sittandess intill på köttet. Men vad är det för odds att få bild på två ringmärkta örnar vars nummer ligger intill varann? Särskilt då örnarna inte är kullssyskon, utan kommer från två olika bon. Det är just vad Hasse Nydahl lyckades med under förra vårvinten!



Foto: Stig Norell

Örnarna på bilden ovan har beteckningar 294K och 295K! "Det var tur att jag hade dem samtidigt, annars hade jag nog trott att jag läst ringen fel", sa Hasse.

Örnarna är båda ringmärkta år 2004 i Hälsingland, av Stig Norell. Det är ca 4 mil mellan bona. De avläästes i Leksand den 9

mars 2006. Örnen 294K har exakt ett år tidigare varit sedd på en utfodring i Småland, närmare bestämt mellan 5:e och 12:e mars 2005.

Ringmärkaren Stig Norell hade ett foto på 295K från den 20 juni 2004, då örnen ringmärktes. Där vägde den 3,1 kg.

Lilla bilden: 295K, ca en och en halv månad gammal (författarens åldersuppskattning)



**Välkommen till Leksands Fågelklubb!**

Leksands fågelklubb är en aktiv förening av fågelintresserade, såväl unga som äldre. Tillsammans driver vi många fågelprojekt i egen regi, men även i samarbete med andra klubbbar och föreningar. Är Du nyfiken på vår verksamhet, utforska vår site eller kom på några av våra excursioner eller träffar i klubbstugan vid Långsjöns södra utöpp.

**Aktuellt just nu**

Bilder till "Fåglar i Leksand" efterlyses!

**Örnexcursion.**  
3 december (söndag) Vi samlas vid Morbro, kl 7.30 och samåker till västra Leksand där vi spanar efter örn från ett för tillfälle uppsett skyddsgomst. Obs! Obligatorisk föramölan. Begränsat antal deltagare.  
Ledare: Bogdan Persson

**Välkomna!**  
Trevliga iakttagelser och naturupplevelser vill vi gärna ha in på [vår rapportside](#). Här kan man berätta om både ovanliga fåglar och träädlerens vanliga ansvinnare. Obs! Skriv aldrig in information om häckningsplatser för rovfåglar.  
Vill du ha en påminnelse via e-post om klubbaktiviteter? [Anmäl](#) ditt intresse eller skicka ett mail till adressen nedert på sidan.

Starkt Foto Peter Watergron

**Örnar vintern 2005-2006.**

Du är besökare **0-17-0-5** från den 29 april 2006.  
Först Gästare

Senast uppdaterad: 2006-11-19  
Sticka gärna ett [hny](#) till oss.  
<http://fagelklubben.leksand.nu>

Besök klubbens hemsida. Här kan du läsa om våra olika projekt och följa det aktuella läget vid våran utfodringsplats för örnar. Vill du se vilka örnar som finns på plats för tillfället så kan du kika in i "Örnakatalogen" som finns på hemsidan.

Här hittar du även vårat program. Kolla vad som är aktuellt just nu.

Du som fotograferar digitalt kan titta in under "bilder efterlyses" och se om du har någon bild vi behöver till tidskrift "Fåglar i Leksand" som du läser just nu. Nästa nummer kommer ut i maj och vi hoppas då ha med fler fotografer.

Det och mycket annat hittar du på:

[www.fagelklubben.leksand.nu](http://www.fagelklubben.leksand.nu)

Ring-Nytt info: Jag lovade förra gången att återkomma med info om de örnar som lästs av förra vintern. Tyvärr blev det ingen plats över i detta nummer. Jag satsar i stället på en artikel om samtliga ringmärkta örnars ursprung. Alltså de örnar som lästs av på våran utfodrings-plats. Hoppas och tror att det kommer med i nästa nummer av FiL.

red/ Bogdan Persson



## Leksands Fågelklubb

### Styrelsen

Ordförande	070-322 23 45	staffan.myller@leksand.se
Staffan Müller		
Sekreterare	0247-210 91	ulla.21091@telia.com
Ulla-Britt Larsson		
Kassör	0247-228 24	gote.l.bergqvist@nordea.se
Göte Bergkvist		
Ledamöter	0247-335 09	bogdan.persson@telia.com
Annika Leggård		
Ledamöter	0247-154 76	eanwih@whale-mail.com
Bogdan Persson		
Ledamöter	073-906 55 79	tompa_dalarna@hotmail.com
Lisbet Neil Persson		
Ledamöter	070-299 14 56	
Thomas Jonsson		

Vårt program hittar du i bilagan till tidningen, samt på hemsidan

### Projektansvariga

#### Projekt pilgrimsfalk

Lars Nilsson 0247-333 92, alt. 070-329 13 57

#### Projekt berggub

Henry Pollack 0247-409 64

#### Ungdomsgruppen

Thomas Jonsson 070-299 14 56

#### Projekt slaguggla/tornfalk

Gunnar Lind 0247-348 66

#### Örnutfodring

Bogdan Persson 0247-154 76

#### Ringmärkning vid Limsjön

Inga-Lill Paulsen Andresson 0243-230 369

#### Rapportmottagare

Mats Knutsson 0247-413 68 knutsson.mats@telia.com

#### Gryssenstugan, samt hemsidan

Ulla-Britt Larsson 0247-210 91 ulla.21091@telia.com

Våra övriga projekt och projektansvariga hittar du på klubbens hemsida [www.fagelklubben.leksand.nu](http://www.fagelklubben.leksand.nu)